

דפים מהספר "המערכה המלחמתית בחזית המצרית"

מאת לואא' [אלוף – פ.מ.] בדימוס ג'מאל חמאד

תירגם: אל"ם (מיל.) פסח מלובני – קצין באגף המודיעין.

הבהרות: אלוף (מיל.) אמנון רשף; אל"ם (מיל.) פסח מלובני; תא"ל (מיל.) ד"ר דני אשר.

עמ' 335

מצב הכוחות המצריים בתוך ראש הגשר המאוחד

יחידות דיוויזיית שריון 21 עמדו, לאחר מבצע פיתוח ההתקפה מזרחה ביום ה-14 לחודש שהסתיים בכישלון, בפני משימה כבדה, שכן מפקדת ארמיה 2 הורתה למפקדת הדיוויזיה לחזור ולרכז את יחידותיה בתוך ראש הגשר של דיוויזיה חי"ר 16 לפני תום יום ה-15 לחודש.

أوضاع القوات المصرية داخل رأس الكوبري الموحد

واجهت وحدات الفرقة ٢١ المدرعة - بعد عملية تطوير الهجوم شرقاً يوم ١٤ أكتوبر التي انتهت بالفشل - أعباء جسيمة، فقد صدرت تعليمات قيادة الجيش الثاني إلى قيادة الفرقة بوجوب إعادة تجميع وحداتها داخل رأس كوبري الفرقة ١٦ مشاة قبل انتهاء يوم ١٥ أكتوبر.

ולמרות שהדיוויזיה המשורינת איבדה כ-50% מן הטנקים שלה, שנטלו חלק במבצע פיתוח ההתקפה, עסקו יחידותיה בהיערכותן מחדש בהתאם למשימה שהטיל עליהם מפקד הדיוויזיה, עמיד אבראהים אל-עראבי, במהלך כל יום ה-15 לחודש, נוכח הפצצת אוויר מרוכזת של האויב והפגזת תותחים ארוכי טווח 155 ו-175 מ"מ, כששלושת חטיבותיה הצליחו להיערך באזורים שהוקצו להן כלהלן:

ורغم خسارة الفرقة ٢١ المدرعة حوالي ٥٠٪ من دباباتها التي اشتركت في عملية تطوير الهجوم فقد واصلت وحدات الفرقة عملية إعادة التجميع وفقا للمهام التي خصصها لها العميد أ.ح إبراهيم العرابي قائد الفرقة طوال يوم ١٥ أكتوبر في وجه قصف جوي مركز من العدو ونيران مدفعية بعيدة المدى عيار ١٥٥م و١٧٥م، وأمكن لألوية الفرقة الثلاثة التمرکز في المناطق المخصصة لها كما يلي:

חטיבת שריון 1 (66 טנקים) נערכה באזור תחנה 3 (מזרח אסמאעיליה) [מחטת תלתה – תחנת רכבת לשעבר שהייתה ממוקמת על מסילת הברזל (המפורקת) – כ- 1,750 מטר מדרום-מערב לצומת הצירים "לכסיקון" – "טליסמן" – א.ר.] בכוננות לבלום כל התקפה, חטיבת שריון 14 (39 טנקים) באזור שממערב לאבו וקפה ["חמוטל" – "אדום" 6725 – א.ר.] כדי לתגבר את הגנת החטיבה השמאלית [חטיבה 112 חי"ר – א.ר.] של דיוויזיה 16, וחטיבת חי"ר ממוכן 18 (31 טנקים) הוצבה תחת פיקוד דיוויזיה 16 ונערכה באזור שממזרח לטוסון [ממערב לציר "לכסיקון" – בין ציר "אושה" לציר "חיים" – א.ר.], כשהיא בכוננות לבצע התקפת נגד כדי להגן על האגף הימני של דיוויזיה 16 [אזור חטיבה 16 חי"ר – א.ר.].

اللواء الأول المدرع (٦٦ دبابة) تمركز في منطقة محطة ٣ (الإسماعيلية شرق) استعدادا لصد أي اختراق، اللواء ١٤ المدرع (٣٩ دبابة) تمركز في منطقة غرب أبو وقفة لتدعيم دفاعات لواء اليسار من الفرقة ١٦ مشاة، اللواء ١٨ مشاة ميكانيكي (٣١ دبابة) وضع تحت قيادة الفرقة ١٦ مشاة وتمركز في منطقة شرق طوسون استعدادا للقيام بالهجوم المضاد لحماية الجنب الأيمن للفرقة ١٦ مشاة.

בליל ה-15-16 לחודש, כפי שצויין לעיל, הצליחו חלק מן הטנקים הישראליים להבקיע את מערך ההגנה הימני של חטיבת חי"ר 16, והתקדמו צפונה לכיוון כפר אל-ג'לא' (החוהה הסינית) ["אמיר" – א.ר.] כפי שהתקדמו גם הטנקים הישראליים מחטיבת אמנון הכפופה לאוגדת שרון, לאזורים המנהלתיים של דיוויזיות 16 ו-21, לאחר שנעו במקביל לסוללת העפר של התעלה, הרחק מאש מערכי ההגנה של חטיבת חי"ר 16 (באגף הימני של דיוויזיה 16) והתקרבו למרכזי הפיקוד העיקריים של דיוויזיות 16 ו-21.

כדי לבלום התקפה זו נשלח גדוד טנקים פחות פלוגה מחטיבת חי"ר ממוכן 18 וגדוד טנקים מחטיבת שריון 14 כדי לכתר את טנקי האויב בפירצת ההבקעה ולמנוע ממנו להרחיבה. שני הגדודים פתחו בהתקפת נגד ואילצו את הטנקים הישראליים לסגת דרומה לאחר שהסבו להם אבדות רבות.

وفي ليلة ١٥ / ١٦ أكتوبر - كما أسلفنا - نجحت بعض الدبابات الإسرائيلية في اختراق الموقع اليميني للواء ١٦ مشاة، وتقدمت شمالا في اتجاه قرية الجلاء (المزرعة الصينية) كما اندفعت الدبابات الإسرائيلية من لواء أمنون المدرع التابع لفرقة الجنرال شارون إلى مناطق الشئون الإدارية للفرقتين ١٦ مشاة و ٢١ المدرعة بعد أن تحركت بحذاء الساتر الرملي للقناة بعيدا عن مرمى نيران دفاعات اللواء ١٦ مشاة (الجانب الأيمن للفرقة ١٦ مشاة) واقتربت من مركز القيادة الرئيسي لكل من الفرقتين ١٦ مشاة و ٢١ المدرعة. وفي مواجهة هذا الهجوم تم دفع كتيبة دبابات عدا سرية من اللواء ١٨ مشاة ميكانيكي وكتيبة دبابات من اللواء ١٤ المدرع لحصر دبابات العدو في ثغرة الاختراق ومنعه من توسيعها. وقامت الكتيبتان بشن هجوم مضاد وأجبرت الدبابات الإسرائيلية على الارتداد جنوبا بعد أن كبدتها خسائر جسيمة.

.....

עמ' 336

התכנית שאושרה לביצוע על-ידי מפקדת ארמיה 2 כדי למנוע מן האויב להרחיב את הבקעתו צפונה, הייתה העברת חטיבה 18 מאזור היערכותה ממזרח לטוסון כדי לתפוס קוו הגנה מאחורי גזרת חטיבה 16, מצפון לכפר אל-ג'לאא' ["אמיר" - א.ר.] ללא גדוד הטנקים, שכאמור הוצב תחת פיקודה של דיוויזיה 16 כעתודה כללית שלה, ובאותה עת להעביר את חטיבת שריון 1 מאזור היערכותה בתחנה מס' 3 (מזרח אסמאעיליה) כדי לתפוס קו מצפון למזין [מע'ד'י- במקור - פ.מ.] הראשי [מזין ראשי - תעלת המים הפתוחה, שהייתה מדרום ובמקביל לציר "שיק", והובילה מים מאזור "סרוק" (שעל גדת תעלת סואץ), באמצעות "סיפון", שנבנה מתחת למי תעלת סואץ, לעבר בתי המשאבות ב"אמיר" - א.ר.] (במקביל למערכי חטיבה 18 בין דרך הרחב מס' 1 [ציר "לכסיקון" - א.ר.] ותעלת סואץ). חטיבת שריון 1 החלה להלחם עם הגעתה עם קבוצות טנקים מחטיבת אמנון שהצליחו להגיע לכפר אל-ג'לאא' ["אמיר" - א.ר.], והשמידה כ-15 טנקים מהם ומספר זחל"מים.

وكانت الخطة التي صدقت قيادة الجيش الثاني على تنفيذها لمنع العدو من توسيع اختراقه شمالا هي تحريك اللواء ١٨ مشاة ميكانيكي من منطقة تمر كزه شرق طوسون لاحتلال خط دفاعي خلف قطاع اللواء ١٦ مشاة شمال قرية الجلاء (بدون كتيبة الدبابات)، فقد تم وضع هذه الكتيبة تحت تصرف قائد الفرقة ١٦ مشاة للعمل كاحتياطي عام للفرقة، وفي نفس الوقت تحريك اللواء الأول المدرع من منطقة تمر كزه في المحطة ٣ (الإسماعيلية شرق) لاحتلال الخط شمال المغذي الرئيسي (بمحاذاة موقع اللواء ١٨ مشاة ميكانيكي بين الطريق العرضي رقم ١ وقناة السويس). وقد اشتبك اللواء الأول المدرع فور وصوله مع مجموعات من الدبابات من اللواء المدرع الإسرائيلي بقيادة أمنون وهي التي نجحت في الوصول إلى قرية الجلاء، ودمر منها حوالي ١٥ دبابة وبعض العربات المدرعة نصف جنزير.

בשעה 13:00 בצהרים נערכה תקיפה אווירית חזקה של מטוסים מצריים על הכפר אל-ג'לא' ["אמיר" - א.ר.] שהסבה אבדות רבות לטנקים הישראליים. בשעה 14:00 ניסה האויב לכתר את חטיבה 1 על-ידי איגוף באמצעות גדוד טנקים באגפו השמאלי, אך חטיבה 1 הצליחה להשמיד 10 טנקים ממנו והכריחה את השאר לסגת דרומה. ההפצה האווירית וההפגזה הארטילרית הישראלית מתותחים ארוכי טווח נמשכה על דיוויזיה 21, והתמקדה במיוחד על חטיבה 1. אבדות האויב בקרב שניהלו מול דיוויזיה 21 במהלך ה-16 לחודש הגיעו לכ-50 טנקים וזחל"מים וכן תפיסת שני טנקים שלמים.

وفي الساعة الواحدة ظهرا، تم تنفيذ طلعة طيران مصرية قوية على قرية الجلاء وأحدثت خسائر كبيرة بالدبابات الإسرائيلية، وفي الساعة الثانية ظهرا حاول العدو تطويق اللواء الأول المدرع بالالتفاف بكتيبة دبابات على جنبه الأيسر، ولكن اللواء الأول تمكن من تدمير ١٠ دبابات منها وأجبر الباقي على الانسحاب جنوبا. واستمر القصف العنيف من الجو ومن المدفعية الإسرائيلية بعيدة المدى على وحدات الفرقة ٢١ المدرعة، وتركزت بوجه خاص على اللواء الأول المدرع. وبلغت خسائر العدو خلال قتاله مع الفرقة ٢١ المدرعة طوال يوم ١٦ أكتوبر حوالي ٥٠ دبابة وعربة مدرعة نصف جنزير مع أسر دبابتين سليمتين.

למרות האבדות הרבות שספג האויב, נמשכה התקפתו על האגף הימני של דיוויזיית חי"ר 16 בגלים רצופים של טנקים ותחת מטריה אווירית כבדה שתגברה את כוחו שהצליח להבקיע. מספר הטנקים הישראליים שנערכו ממערב לכפר אל-ג'לא' ["אמיר" – א.ר.] היה כ-30 טנקים ומה שסייע להסתירם היה ניצול טבעי של הקרקע, הבניינים והתעלות היבשות שבתוך הכפר.

وعلى الرغم من الخسائر الكبيرة التي تكبدها العدو، فقد واصل هجماته على الجنب الأيمن للفرقة ١٦ مشاة في موجات متوالية من الدبابات تحت ستر غطاء جوي قوي لتعزيز قواته التي نجحت في الاختراق. وقد بلغ عدد الدبابات الإسرائيلية التي تمركزت غرب قرية الجلاء حوالي ٣٠ دبابة وساعدها على الاختفاء استغلالها لطبيعة الأرض والمباني والترع والمصارف الجافة التي كانت موجودة داخل القرية.

בסביבות השעה 15:30 בערב יצאה הוראה מהמפקדה הכללית במרכז 10 למפקדת ארמיה 2 בצורך להחזיר את המצב באגף הימני של דיוויזיה 16 לקדמותו ולהשמיד את כוח האויב שהצליח להבקיע. כדי להבטיח את איחוד הפיקוד והשליטה על ראש הגשר של דיוויזיה 16, שכלל כאמור את שתי הדיוויזיות 16 ו-21, הורה לוא' תיסיר אל-עקאד, ממלא מקום מפקד ארמיה 2,

وحوالي الساعة الثالثة والنصف مساء صدر قرار من القيادة العامة المركز ١٠ إلى قيادة الجيش الثاني بضرورة استعادة الموقف على الجنب الأيمن للفرقة ١٦ مشاة وتصفية قوة العدو التي قامت بالاختراق.

ولضمان توحيد القيادة وإحكام السيطرة على رأس كوبري الفرقة ١٦ مشاة الذي كان يضم الفرقتين ١٦ مشاة و٢١ المدرعة معا، أصدر اللواء تيسير العقاد قائد الجيش، الثاني،

עמ' 337

שעמיד עבד רב אל-נבי חאפט' [מפקד דיוויזיה 16 חי"ר – א.ר.] יקבל את הפיקוד על כל היחידות שבתוך ראש הגשר בהיותו המפקד הבכיר בשטח. כן הוצאו הוראות קרב לשתי הדיוויזיות לפיהן תבצע דיוויזיה 21 התקפה בסיוע

הפצצה אווירית והכנה ארטילרית בת 10 דקות להשמדת האויב שהבקיע וערוך בכפר אל-ג'לאא' ["אמיר" - א.ר.] ולמנוע ממנו לסגת דרומה, תוך המשך החזקת ראש הגשר של דיוויזיה 16 והחזרת המצב לקדמותו באגפו הימני, וזאת בהתאם להחלטת המפקדה הכללית.

بالنيابة أمراً بأن يتولى العميد أ.ح عبد رب النبي حافظ قيادة جميع القوات داخل رأس الكوبري باعتباره القائد الأقدم. كما أصدر تعليمات قتال إلى الفرقتين ١٦ مشاة و ٢١ المدرعة كانت تقضي بقيام الفرقة ٢١ المدرعة باستغلال ضربة الطيران والتمهيد النيران للمدفعية لمدة ١٠ دقائق لتدمير العدو الذي قام بالاختراق وتمركز في قرية الجلاء ومنعه من الانسحاب جنوباً مع استمرار تماسك وثبات رأس كوبري الفرقة ١٦ مشاة واستعادة الأوضاع إلى ما كانت عليه على جنبها الأيمن وكان ذلك تنفيذاً لقرار القيادة العامة.

בשעה 16:00 הגיע לואא' עבד אל-מנעם ח'ליל מקהיר למרכז הפיקוד הקדמי של ארמיה 2 באסמאעיליה כדי לקבל עליה את הפיקוד. כתוצאה מכך בוטלה ההוראה הקודמת הממנה את עמיד עבד רב אל-נבי, מפקד דיוויזיה 16, למפקד כל הכוחות בראש הגשר והוא קרא למפקדי שתי הדיוויזיות לפגישה בשעה 20:00 במפקדה הקדמית של דיוויזיה 21 כדי לדון בארגון שיתוף הפעולה ביניהן. הפגישה הייתה אמורה להיערך בראשות לואא' תיסיר אל-עקאד, אך הוא לא יכול היה להגיע למקום הפגישה אלא בסביבות השעה 22:00 בערב בשל נסיגת מרבית המעברים של דיוויזיה 16

وفي الساعة الرابعة مساءً، وصل من القاهرة اللواء عبد المنعم خليل إلى مركز القيادة المتقدم للجيش الثاني بالإسماعيلية حيث تولى مسئولية القيادة. وعلى أثر ذلك تم إلغاء الأمر السابق بتولي العميد أ.ح عبد رب النبي قائد الفرقة ١٦ مشاة مسئولية قيادة جميع قوات رأس الكوبري، ودُعيَ قائدا الفرقتين ١٦ مشاة و ٢١ المدرعة لحضور مؤتمر لتنظيم التعاون بين الفرقتين في الساعة الثامنة مساءً بمركز القيادة المتقدم للفرقة ٢١ المدرعة برئاسة اللواء تيسير العقاد رئيس أركان الجيش الثاني، ولكن اللواء تيسير العقاد لم يتمكن من الحضور إلى مكان المؤتمر إلا في حوالي الساعة العاشرة مساءً بسبب سحب جميع معابر الفرقة ١٦ مشاة

צפונה בכיוון אסמאעיליה מכיוון שהיו תחת התקפה יבשתית ישירה על-ידי כוח האויב שנמצא מזרחית לתעלה בנקודת הצליחה בדוורסואר, וכן תחת הפצצה

אווירית מרוכזת לאחר שטנקי האויב, שעברו ממערב התעלה, הצליחו להשמיד חלק מגדודי הטילים סא-2 ו-סא-3, דבר שגרם להיווצרות פירצה ברשת ההגנה האווירית המצרית, וכך ניתנה הזדמנות למטוסי האויב לבצע התקפות אוויריות על ראשי הגשר, המעברים והכוחות שממזרח וממערב לתעלה, והמעבר השייך לדיוויזיות 16 ו-21 הפך מוגבל [או מצומצם – פ.מ.] לראשי הגשר והמעברים של דיוויזיה חי"ר 2 הערוכה מצפון לגזרת הפרדאן, בהן ניתן היה להשתמש רק בשעות הלילה בלבד בשל פעילות מטוסי האויב במהלך היום. מסיבה זו עבר לואא' תיסיר את התעלה באמצעות מעבורת אמפיבית מתוצרת סובייטית מדגם PTS באחת מנקודות המעבר בגזרת דיוויזיה 2.

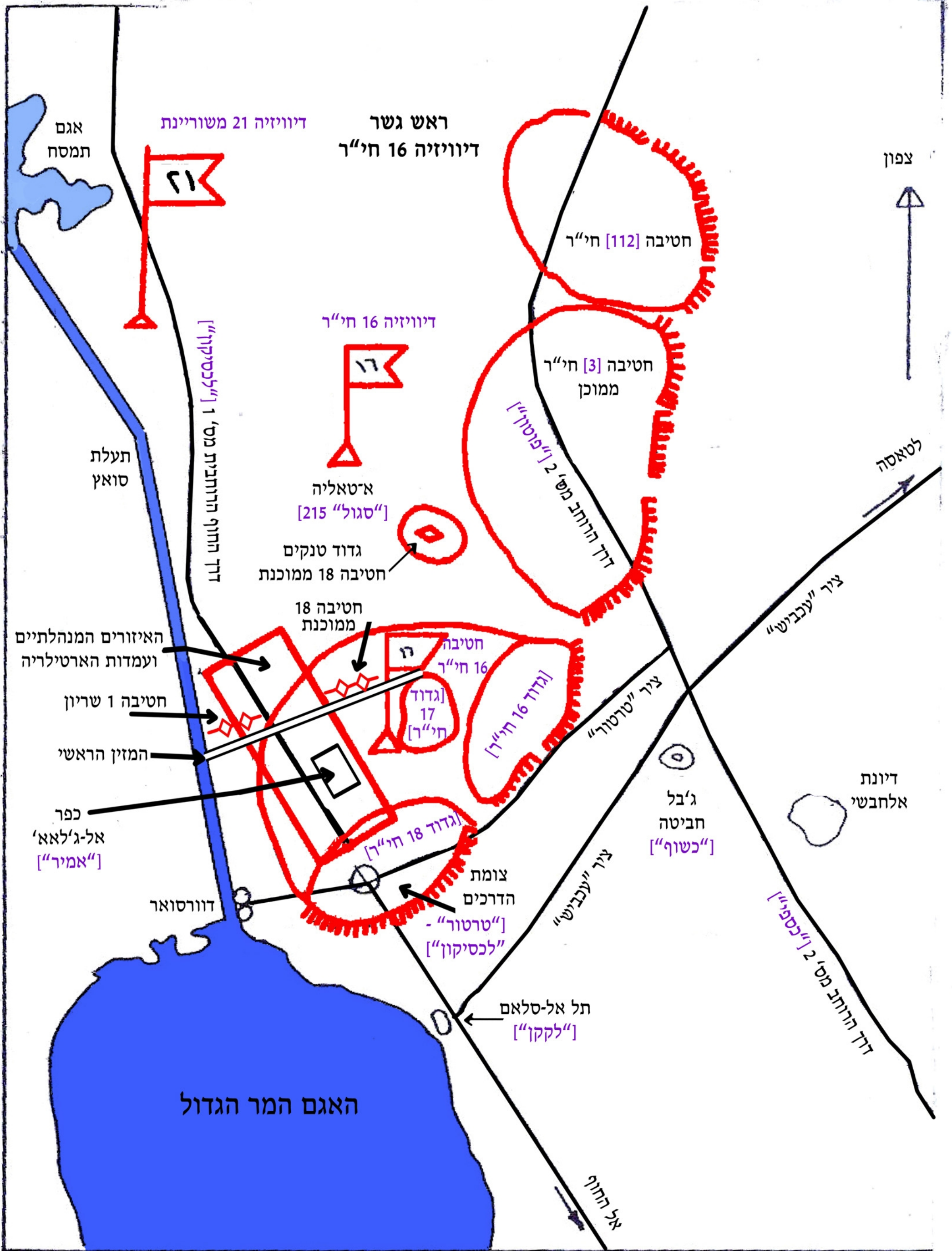
شمالا في اتجاه الإسماعيلية لتعرضها للضرب الأرضي المباشر من قوة العدو الموجودة شرق القناة عند نقطة العبور في الدفرسوار، وكذا للقصف الجوي المركز بعد نجاح دبابات العدو التي عبرت إلى غرب القناة في إسكات وتدمير عدد من كتائب الصواريخ سام 2 وسام 3، مما أدى إلى حدوث ثغرة في شبكة الدفاع الجوي المصري، وهو الأمر الذي أتاح لطائرات العدو فرصة القيام بغاراتها الجوية على الكباري والمعابر والقوات الأرضية شرق وغرب القناة، وأصبح العبور الخاص بالفرقتين 16 مشاة و 21 المدرعة محصورا في كباري ومعابر الفرقة 2 مشاة المتمركزة شمالا في قطاع الفردان مع استخدامها ليلا فقط نظرا لنشاط طائرات العدو أثناء النهار.. ولهذا السبب قام اللواء تيسير بعبور القناة بواسطة معدية برمائية سوفيتية الصنع من طراز PTS من إحدى نقاط العبور في قطاع الفرقة 2 مشاة.

במהלך הפגישה לתאום שיתוף הפעולה שנערכה על-ידי לואא' תיסיר במרכז הפיקוד הקדמי של דיוויזיה משוריינת 21 בנוכחות עמיד עבד רב אל-נבי ועמיד אבראהים אל-עראבי, התברר מלימוד מצבן של שתי הדיוויזיות, כי דיוויזיה 21 אינה מסוגלת לבצע לבדה התקפת נגד לסגירת פירצת ההבקעה שבכפר אל-ג'לאא' ["אמיר" – א.ר.], בשל האבדות הרבות שספגה בקרבות מאז ה-14 ועד ה-16 לחודש, ולהחזיר את המצב באגף הימני של דיוויזיה 16 לקדמותו, על-פי הוראות הקרב שהוצאו על-ידי מפקדת ארמיה 2 בשעה 16:00 בערב, ובהתאם להוראות המפקדה הכללית, מרכז 10.

وخلال مؤتمر تنظيم التعاون الذي عقده اللواء تيسير بمركز القيادة المتقدم للفرقة ٢١ المدرعة وحضره العميد عبد رب النبي والعميد إبراهيم العرابي، اتضح من دراسة أوضاع الفرقتين عدم إمكان الفرقة ٢١ المدرعة وحدها - نظرا للمعارك العنيفة التي خاضتها وحدات الفرقة ونظرا للخسائر الجسيمة التي منيت بها منذ يوم ١٤ حتى يوم ١٦ أكتوبر - القيام بالهجوم المضاد لإغلاق ثغرة الاختراق وتدمير الدبابات الموجودة في قرية الجلاء واستعادة الموقف على الجانب الأيمن للفرقة ١٦ مشاة، وفقا لتعليمات القتال التي صدرت عن قيادة الجيش الثاني في الساعة الرابعة مساء تنفيذًا لقرار القيادة العامة (المركز ١٠).

תרשים קרב החווה הסינית ביום ה-16 לאוקטובר

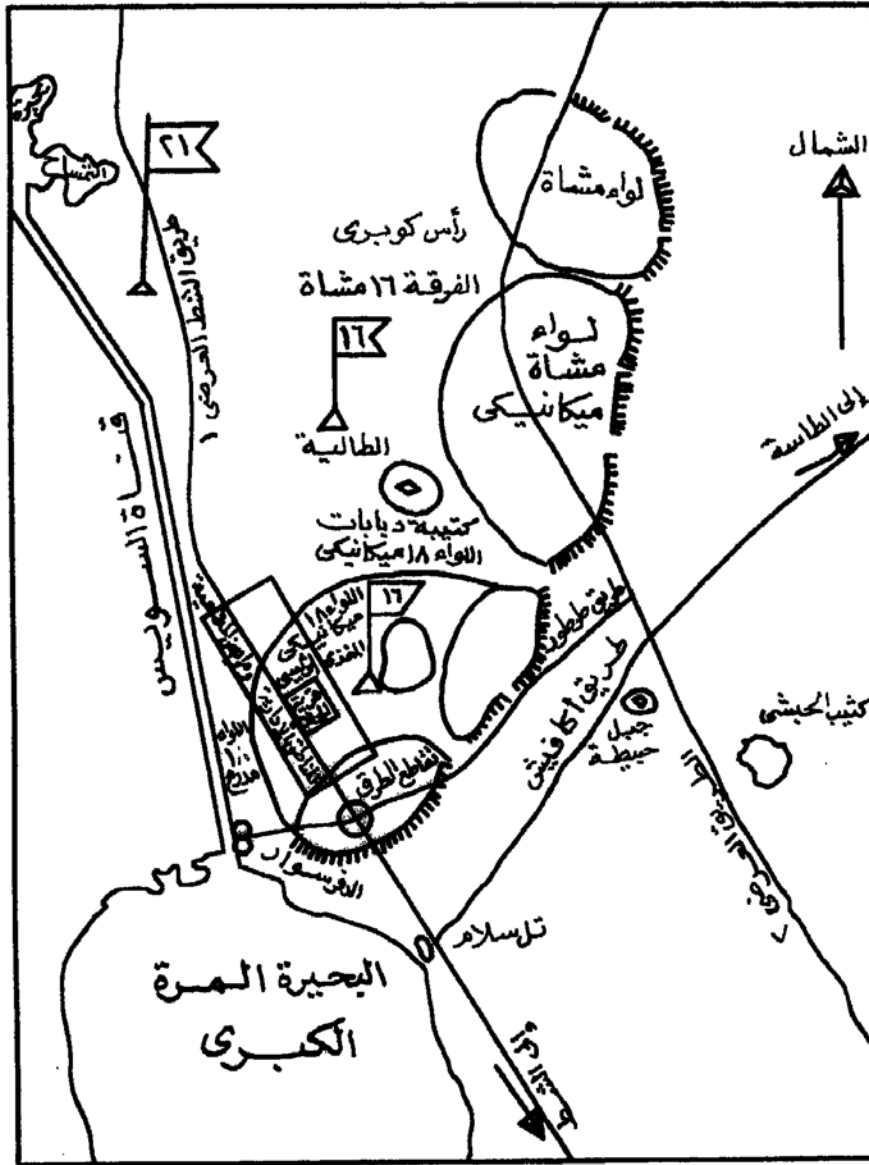
כל הזכויות שמורות לאחר חטיבה 14

עמוד 377 (העמוד מתייחס לספר במהדורת 1989)

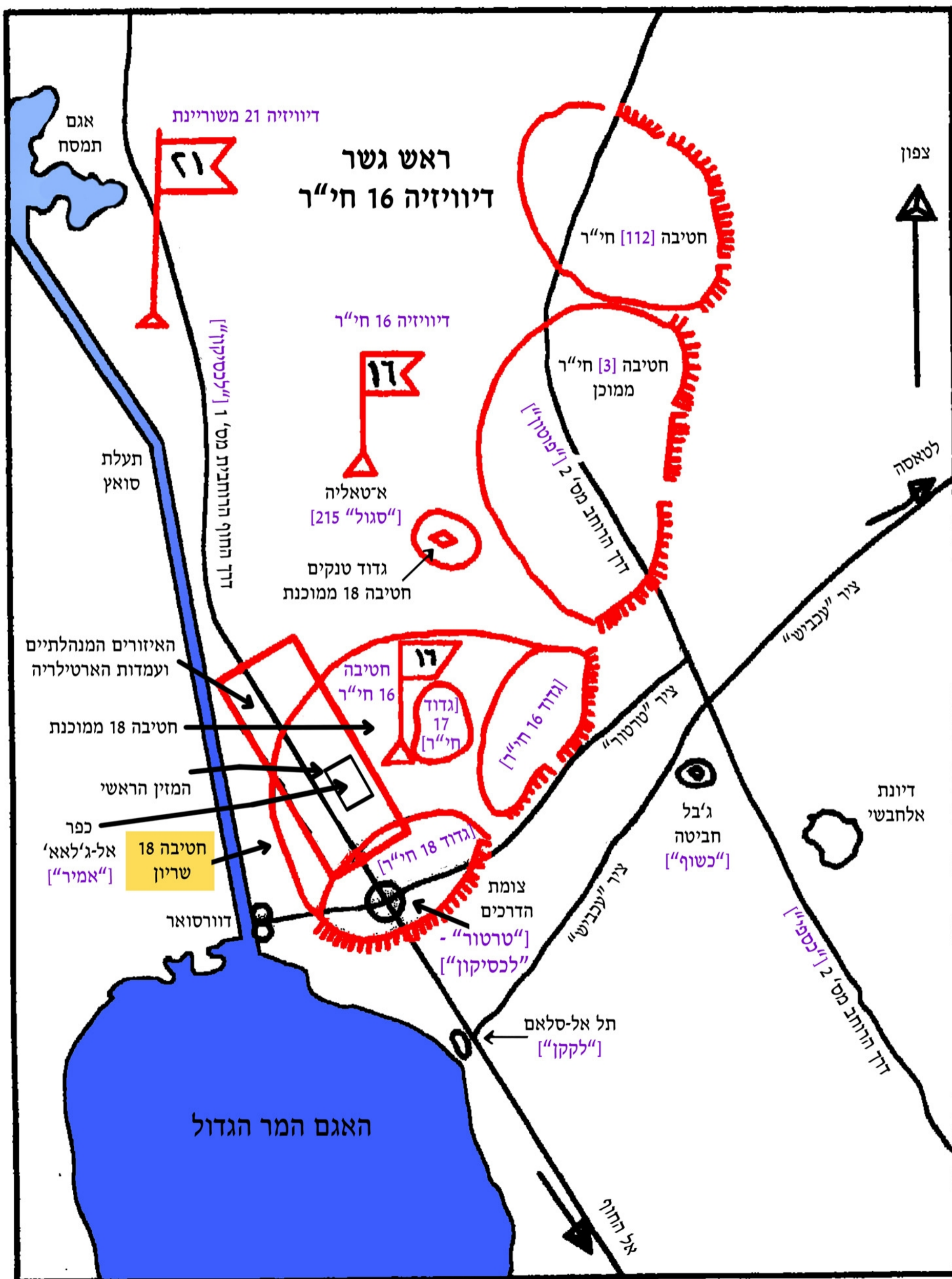
גרפיקה: נעמה רגב

www.hativa14.org.il

كروكي
معركة المزرعة الصينية يوم ١٦ أكتوبر.

תרשים קרב החווה הסינית ביום ה-16 לאוקטובר

עמ' 339

לפני סיום הפגישה הופתעו המפקדים הנוכחים שעמיד אברהים אל-עראבי, מפקד דיוויזיה 21 התבקש להתקשר בקשר האלחוטי כדי לשוחח עם המפקדה הכללית במרכז 10 בקהיר, וניהל שיחה עם המפקד הכללי, פריק אוול אחמד אסמאעיל, שהדגיש את הצורך בכך שדיוויזיה 21 תסגור את פירצת ההבקעה, תשמיד את האויב הנמצא בתוכה ותחזיר את המצב לקדמותו. אח"כ ביקש ממנו פריק אוול אחמד אסמאעיל לדבר עם הנשיא סאדאת שנמצא באותה עת במרכז 10. התנהלה ביניהם שיחה קצרה שהסתיימה במילים מקובלות כשסאדאת אמר: "כבוד מצרים יא עראבי".

وقبل انتهاء المؤتمر فوجئ القادة الحاضرون بأن العميد إبراهيم العرابي قائد الفرقة ٢١ المدرعة مطلوب على جهاز الاتصال اللاسلكي للتخاطب مع القيادة العامة المركز ١٠ بالقاهرة، ودار حديث بينه وبين القائد العام الفريق أول أحمد إسماعيل الذي أخذ يؤكد فيه ضرورة قيام الفرقة ٢١ المدرعة بإغلاق ثغرة الاختراق وتدمير العدو الموجود داخلها واستعادة الموقف إلى ما كان عليه من قبل. ثم طلب منه محادثة الرئيس الراحل السادات الذي كان موجوداً وقتئذ بالمركز (١٠). ودار حديث قصير بين السادات وعرابي انتهى بعبارة مؤثرة حينما اختتم السادات حديثه قائلاً: «شرف مصر يا عرابي».

מאחר ולואא' תיסיר אל-עקאד הגיע מזרחית לתעלה בג'יפ ולא היה עימו אלא קצין קשר עם מכשיר קשר R-151 וחייל אחד לאבטחה ושום צוות שיסייע לו בפיקוד או אמצעי כלשהו נוסף לקשר, ניסה כל אחד ממפקדי שתי הדיוויזיות לשכנעו שישאר עימו במפקדתו כדי שיוכל לנהל מבצעים כלשהם בהמשך, תוך שימוש באמצעים העומדים לרשותו, והוא העדיף להישאר במרכז הפיקוד הקדמי של עמיד אברהים אל-עראבי, מפקד דיוויזיה משורינית 21.

ונظراً لأن اللواء تيسير العقاد وصل إلى شرق القناة في عربة جيب ولم يكن معه سوى ضابط إشارة مع جهاز R 151 وجندي واحد للحراسة ولم يزود بأي طاقم للقيادة أو أي وسائل للاتصال؛ فقد اضطر كل من قائدي الفرقتين ١٦ و ٢١ المدرعة إلى أن يعرض عليه أن يبقى معه في مركز قيادته حتى يمكنه إدارة أي عمليات في المستقبل باستخدام الإمكانيات المتاحة لديه، ولكن اللواء تيسير فضل البقاء في مركز القيادة المتقدم للعميد إبراهيم العرابي قائد الفرقة ٢١ المدرعة.